

Á summarstevnuni hjá Javnaðarflokkinum í Trongisvági í vikuskiftinum bjóðaði formaður Javnaðarflokksins, Jóannes Eidesgaard fakrørsluni samstarv.

– Báðir partar mugu taka í egnan barm, skulu viðurskiptini fáast aftur á rætta kós, segði Jóannes Eidesgaard á stevnuni hjá Javnaðarflokkinum, har hann boðaði frá, at Javnaðarflokkurin fer at nýta hetta høvi til at bjóða inn til samstarv, sum javnaðarflokkurin fer at leggja doy-in á at fáa at bera til. – Hetta fyrri at beina okkum inn á røttu kósina aftur, og fyrri at liva upp til ta politisku stevnu, sum Petur Mohr Dam og hansara líkar lögdu lunnar undir, segði hann

Jóannes Eidesgaard, formaður Javnaðarflokksins á summarstevnuni í Trongisvági leygardagin

Javnaðarflokkurin vil hava samstarv við fakrørsluna

Tað er lítið at ivast í, at flest allir føroyingar vilja siga, at javnaðarflokkurin í Føroyum er bert politiskt, meðan tann fakliga rørslan liggur hjá fakrørsluni t.v.s. fakfeløgum. Og taka vit og bera saman við hini Norðurlöndini, so síggja vit, at sambandið millum ta politisku og fakligu rørsluna í hesum londum hevur verið munandi tættari og í fleiri førum ein og sama rørsla.

Men arbeidararørslan sæð í einum altjóða og søguligum høpi ætli eg mær ikki at víðgæra her, og við stór-fingna verkinum um Fylking hjá Jóannes Dalsgaard eiga vit atgongd til hesa vit-an. Men fyrri meg at síggja er aðalmunurin tann, at arbeidararørslan serliga í Danmark, Svøríki og Norgei, sjálvt tá ein politiskur og ein fakligur vøngur var veruleiki, hava røkt og hildid tætt samstarvið við líka. Ikki tí, at partarnir altíð hava verið samdir, men heldur tí, at partarnir báðir ásannaðu, at frægast gongda leiðin til sigrar hevði hetta tætt samstarvið sum eina avgjörda fortreyt.

Hetta er uttan iva eisini orsök til, at javnaðarflokkarnir í hesum londum altíð hava verið munandi stórrí, enn okkara egni flokkur hevur verið her í Føroyum.

Vit hava høyrft í morgun, at fyrsta fakfelag fyrri arbeidsmenn og handverkarar í Føroyum varð stovnað 25. apríl 1915 á Tvøroyri, og at hetta felag fekk sama navn-ið sum fyrsta danska fakfelagið nevniliga Enighed-en, seinni Fylking. Og stovnarar Fylkingens mugu mestast sum teir, sum íbirtu arbeidararørsluna í Føroy-

um.

Men 10 ár seinni, varð so Føroya Javnaðarflokkur stovnaður. Um ikki beinleiðis, so to sum eitt úrslit ella fylgja av hendingini í 1915 og teimum fakfeløgum, sum komu Fylking á baki. Ein politiskur vøngur við somu endamáli, sum fyrstu fakfelögin í Føroyum høvdu.

Og møguliga hevur hesin munur upp á gott 10 ár gjørt, at byrjanin ikki fall til eitt so tætt og gróðursett samstarv, sum eftirtíðin kanska kundi ynskt. Men vit mugu to her gera vart við, at Sosialistiskt Ungamannafelag longu sá dagsins ljós í 1911. Og her var tað serliga Jóan Petur Davidsen, sum var slóðbrótari. Jóan Petur Davidsen var flokksins fyrst landsstýrismaður frá 1948 til 1950.

Og eisini sær tað út til, at tað er sera ymiskt, hvussu tætt samstarv tað hevur verið millum politiska og fakliga vøngin í arbeidararørsluni ymsastaðni í Føroyum. Í Havn var eitt ávíst samstarv, meðan Tvøroyri uttan iva er tað plássid, har hetta samstarv var nógv tættast. Hví so var, eru ivaaleyst fleiri orsøkir til, men tað tykist sum um, at bæði tann fakliga og tann politiska rørslan á Tvøroyri var sterkari enn aðrastaðir í landinum. Sum sagt verður í bókini um Fylking, so var Javnaðarflokkurin á Tvøroyri eitt barn av arbeidararørsluni á staðnum, og her verður sjálvsagt ikki bert hugsað um Enigheden, men eisini um Fiskepigerens Fagforening.

Men givið er, at tað, at tað vóru somu persónar, sum gingu aftur í fagfeløg-

unum og í Javnaðarfelagnum her á staðnum, hevur gjørt sitt til tey tóttu bondini.

Eisini síggja vit, at Petur Mohr Dam, sum var lærari av yrki, hevði ein sera sentralan leiklut í tí dagliga arbeiðinum í Fylking. Hann var við til at taka flest allar tær stóru avgerðirnar, tiknar vóru, og tær vóru sanniliga ikki so fáar. Tá so Dam haraftrat var formaður í Javnaðarflokkinum og sat á Føroya Løgtingi og í sóknarstýrinum, so var samstarvið av góðum grundum so tætt, sum tað kundi gerast. Vert er eisini her at nevna, at verfaðir Dams var ein av stovnarunum av Fylking, nevniliga Tummás Michael Strøm, sum eisini var løgtingsmaður.

Men persónsspurningurin hevur í okkara litla samfelag havt ein framstandandi leiklut.

Og júst hetta, at politiski vøngurin og fakligi vøngurin høvdu sínar somu stóru slóðbrótarar í somu bygð, gjørdi, at talan reint faktiskt var um somu rørslu.

Men hetta broyttist sjálvsagt, tá Føroya Arbeidarafelag so við og við tekur yvir áhugamálini hjá teimum lokalu feløgum, og tað ikki longur er tað tætt persónliga samstarvi. Og tá tey persónligu viðurskiptini eru góð, so gongur alt meira hond í hond. Hetta hava vit sæð mangan ferðir, og eins ofta hava vit sæð tað øv-ugta.

Vit kunnu sum dømi taka, tá Fiskimannafelagið fekk fremsta mann Tjóðveldisflokksins til formann, og vit hava sæð tað seinni árinu bæði í Fiskimannafelagnum og í Føroya Arbeidarafelag.

Men her á Tvøroyri helt hetta samstarvið fram heilt upp til dagin í dag, og ger tað framvegis. Tey vinnuligu framtøkini, sum eisini eru hend í nýggjari tíð við Flakvirkinum og skipunum miðskeiðis í 70'unum og seinni er eitt talandi dømi um, at bæði tann politiski og fakligi vøngurin vistu, hvat var neyðugt fyri trynaðin hjá íbúgvárunum her í bygðini og rundanum.

Í eini røðu, sum P. M. Dam helt 1. mei 1945 sigur hann: "Nei, tað er so sanniliga ikki at undrast á, at hin stóra arbeidarafjöldin hevur tikið seg saman, sett síni krøv fram, sterkari og sterkari um at fáa fullan og heilan livsrætt. Og í einstøkum londum eru arbeidararnir komnir so langt, at teir hava tikið ábyrgdina av landsins stýri, ábyrgdina hjá, at landsins keldur og møguleikar planøkonomiskt verða nýtt, so allir landsins íbúgvur fáa nógv mikil." Tað er í hesi røðuni hjá Dam eingin ivi um, at arbeidararørslan fyrri hann var bæði tann fakliga og tann politiska síðan. Og júst hetta var eisini hansara grundholdningur.

Men vit mugu eisini geva tí gætur, at Javnaðarflokkurin stórt sæð sat í andstöðu øll síni fyrstu 30 ár, to burtursæð frá sjálvum krígsárunum og undir fyrsta landsstýrinum frá 1948 til 1950. Fyrsta veruliga stjórnarvaldið fær flokkurin í 1959, tá Javnaðarflokkurin fær sín fyrsta lögmann, Petur Mohr Dam. Men andstöðuleikluturin er rættiliga nógv øðrvís enn samgonguleikluturin. Í andstöðu verður arbeitt neyvt út frá flokksins virkis-skrá og grundsjónarmiðum,

meðan tá flokkurin situr við ábyrgd í eini samgongu, tá skulu semjurnar finnast millum ymisku samgonguflokkarnar. Tí verður politikkurin í samgongu altíð meira hóvsamur, enn hann tykist vera í andstöðu. So tað er ikki av ongum, at sagt verður, at samgongutíðin slítur nógv upp á ein flokk, og at andstöðutíðin styrkir flokkin aftur. Hetta er bert ein politiskur veruleiki.

Tað ber væl saktans eisini til at siga, at fakfelagsrørslan er altíð kompromisleys, tá tað snýr seg um limanna vælfærd, tí uttan mun til, hvør situr við politisku ábyrgdini, so hevur hon ein aðalarbeissetning, sum er at vinna sínum limum betri sømdir. Og soleiðis skal fakrørslan eisini vera. Tó síggja vit í søgu Fylkingar, at menn undir kreppuárunum í tjugunum gingu við til lønarlækkingar, tí teir har tóku avgerðir, sum veruliga vistu samfelagsstórsinni. Og vit søu tað aftur í kreppuárunum 1992-1993, tá feløg eftir samráðingar við landsstýrið eisini gingu við til lønarlækkingar.

Ein politiskur flokkur í andstöðu kann vera eins kompromisleysur mótvægis síni virkis-skrá og grundsjónarmiðum, men tá sami flokkur situr við ábyrgd ber hetta ikki til í eins stóran mun. Men hin vegin aftur, so kann tað mangan í eini andstöðu loysa seg at geva eitt sindur til tess at ávirka eini gongd, sum hóast alt kann verða ein bati fyrri samfelagið.

Tí kann eisini sigast, at til tess at fáa eitt gott samstarv millum politisku og fakligu rørsluni, so er neyðugt, at eisini fakrørslan skil-

ir tey politisku premissuni í eini samgongustøðu og eisini ásannar teir samfelagsligu veruleikarnar. Men hetta setur eisini krøv um tað mótsatta, at politiska rørslan kennir og skilur um-støður og ynskini hjá fakrørsluni.

Í dagsins politikki er ofta ein togan millum flokkar, um hvør er umboð arbeidararørslunnar, og henda togan er eisini til staðar millum ymisku fakfelögin, hvøru teirra politisku umboðsmenn eru. Hetta var óhugsandi frá tjugunum og fram-eftir, og hetta er framvegis óhugsandi stríðsmál í okkara grannalondum fyrri sunnan og eystan. Men hetta skal ikki fatast soleiðis, at alt gongur uttan høgghond í hond, tí tað ger tað ikki, men í høvuðssjónarmiðum leggur man seg eftir at draga eina línu.

Eitt og hvørt samstarv er treytað av, at báðir partar leggja seg eftir at hava eitt gott samstarv, men sanniliga eisini, at báðir partar eru so mikið tolerantir, at teir tola stórri og smærri ósemjur uttan at samstarvið av tí orsök verður kvett.

Og alla tíðina mugu vit spyrja okkum sjálvi: "Hvat er alternativt?"

Hvussu hevur so gingist her hjá okkum? Ju, tað var tann tíð, tá formaður Føroya Arbeidarafelags var frammaliga í leiðslu Javnaðarflokksins. Tað var eisini tann tíð, tá formaður Fiskimannafelagsins var tingmaður fyrri Javnaðarflokkin. Tá høvdu vit eina støðu, sum er sera átøk tí, sum er galdandi eitt nú í Danmark.

Og eg ivist ikki í, at henda tíð hevur givið báðum pørtum nógv, men tað var